

POSTANOWIENIE

6 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Maciej Kowalski

SSN Krzysztof Wesołowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 6 marca 2024 r. w Warszawie

skargi kasacyjnej W. spółki akcyjnej z siedzibą w W.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Lublinie

z 20 stycznia 2021 r., II Cz 132/20,

w sprawie z wniosku W. spółki akcyjnej z siedzibą w W.

z udziałem R. K., J. W., K. K., K. K., A. K.

o stwierdzenie nabycia spadku po P. K.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Lublinie do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 12 grudnia 2019 r. Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie umorzył postępowanie z wniosku W. spółki akcyjnej w W. z udziałem R. K., J. W., K. K., K. K.1 i A. K. o stwierdzenie spadku po P. K..

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, że wcześniejszym postanowieniem z 11 października 2018 r. zawiesił postępowanie w sprawie na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. z powodu niewskazania aktualnego adresu uczestnika K. K..

Sąd pierwszej instancji zauważył, że wnioskodawca złożył wprowadzić wniosek o podjęcie postępowania, ale nie wskazał aktualnego adresu uczestnika. Sąd odmówił również ustanowienia kuratora dla tego uczestnika w trybie art. 144 k.p.c., co ostatecznie skutkowało wydaniem postanowienia o odmowie podjęcia postępowania. Sąd Rejonowy stwierdził jednocześnie, że wniosek o podjęcie zawieszonego postępowania, zgłoszony bez jednoczesnego usunięcia przeszkód do nadania sprawie biegu, nie przerywa biegu rocznego terminu do umorzenia postępowania, o którym mowa w art. 182 § 1 zd. 1 k.p.c.

Zażalenie na postanowienie z 12 grudnia 2019 r. złożył wnioskodawca, zarzucając naruszenie art. 182 § 1 w zw. z art. 13 § 2 i w zw. z art. 510 § 2 k.p.c., polegające na umorzeniu postępowania w sprawie z uwagi na niewskazanie przez wnioskodawcę adresu zamieszkania uczestnika postępowania w ciągu roku od zawieszenia postępowania z powyższej przyczyny, w sytuacji gdy w niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji był zobowiązany z urzędu zapewnić udział w postępowaniu wszystkich zainteresowanych. Jednocześnie wnosił o rozpoznanie w trybie art. 380 k.p.c. zażalenia na postanowienie z 25 października 2019 r. w przedmiocie oddalenia wniosku o ustanowienie kuratora.

Postanowieniem z 20 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy oddalił zażalenie wnioskodawcy i orzekł o kosztach postępowania zażaleniowego.

Sąd drugiej instancji, powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego (zob. postanowienia: z 4 czerwca 2014 r., II CSK 561/13 i z 4 września 2008 r., IV CSK 213/08) wskazał, że umarzając postępowanie na podstawie art. 182 § 1 k.p.c., sąd bada rzeczywiste przyczyny zawieszenia postępowania. Oznacza to, że umorzenie postępowania na podstawie art. 182 § 1 k.p.c. jest dopuszczalne, jeżeli w sprawie zachodzą rzeczywiście wskazane w nim przyczyny umorzenia, a nie kiedy zostały one błędnie zakwalifikowane w postanowieniu o zawieszeniu postępowania. W konsekwencji, w przypadku stwierdzenia, że powołana w postanowieniu o zawieszeniu podstawa jest wadliwa albo w ogóle nie istniała, zasadne jest wydanie postanowienia o umorzeniu w terminie odpowiadającym rzeczywistej przyczynie zawieszenia albo stwierdzenie braku podstaw do wydania postanowienia o umorzeniu (zob. uchwałę SN z 25 lutego 1985 r., III CZP 86/84,

OSNC 1985, nr 11, poz. 168 i postanowienie SN z 15 kwietnia 1983 r., IV PRN 4/83, OSNC 1983, nr 10, poz. 167).

Sąd Okręgowy wskazał, że postępowanie w sprawie zostało zawieszone postanowieniem z 11 października 2018 r. z uwagi na niewskazanie przez wnioskodawcę aktualnego adresu uczestnika K. K.. Postanowienie o odmowie podjęcia zawieszonego postępowania nie zostało zaskarżone przez wnioskodawcę. Wnioskodawca nie przedłożył również żadnych dokumentów wskazujących na podjęcie przez niego jakiegokolwiek próby ustalenia aktualnego miejsca pobytu tego uczestnika.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądów powszechnych i Sądu Najwyższego (np. postanowienie SN z 15 grudnia 2010 r., II CZ 150/10) spełnienie przewidzianego w art. 144 § 1 k.p.c. obowiązku wykazania uprawdopodobnienia, że miejsce pobytu strony (uczestnika w postępowaniu nieprocesowym) nie jest znane, polega na dołożeniu przez występującego z takim wnioskiem odpowiedniej do okoliczności sprawy staranności w poszukiwaniu miejsca pobytu strony (uczestnika). Uprawdopodobnienie, że miejsce pobytu strony (uczestnika) jest nieznane, stanowi bowiem podstawowy warunek ustanowienia kuratora. Wynika to wyraźnie z art. 144 § 1 k.p.c., mającym odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym przez art. 13 § 2 k.p.c.

Stąd też, zdaniem Sądu Okręgowego, w rozpoznawanej sprawie nie ustała podstawa zawieszenia postępowania, niewątpliwym bowiem jest, że wnioskodawca nie wykonał nałożonego przez Sąd zobowiązania i nie wskazał adresu zamieszkania K. K., jak i nie uprawdopodobnił, iż miejsce jego pobytu jest nieznane.

Powołując się na postanowienie Sądu Najwyższego z 12 października 2018 r., II CSK 267/18, Sąd Okręgowy wskazał, że w świetle przepisów art. 670 i 677 k.p.c. nakaz działania przez sąd z urzędu dotyczy ustalenia kręgu spadkobierców oraz sposobu dziedziczenia i nie daje podstaw do przyjęcia, iż wnioskodawca został zwolniony z wynikającego z art. 126 § 2 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. obowiązku wskazania adresów zamieszkania uczestników.

Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną złożył wnioskodawca

zarzucając naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

- art. 182 § 1 w zw. z art. 13 § 2 i w zw. z art. 510 § 2 k.p.c. polegające na utrzymaniu w mocy postanowienia Sądu pierwszej instancji w przedmiocie umorzenia postępowania w sprawie z uwagi na niewskazanie przez wnioskodawcę adresu zamieszkania uczestnika postępowania w ciągu roku od zawieszenia postępowania z powyższej przyczyny, w sytuacji gdy w niniejszej sprawie to Sąd pierwszej instancji był zobowiązany z urzędu zapewnić udział w postępowaniu wszystkich zainteresowanych;

- art. 144 § 1 w zw. z art. 13 § 2 i w zw. z art. 510 § 2 k.p.c. polegające na niezasadnym przerzuceniu na stronę powodową obowiązku podjęcia działań zmierzających do ustalenia miejsca zamieszkania uczestnika postępowania i uprawdopodobnienia, że miejsce to nie jest znane, w sytuacji gdy kurator w przedmiotowej sprawie winien zostać ustanowiony z urzędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest zasadna.

Sądy obu instancji nie uwzględniły art. 510 § 2 k.p.c., który w postępowaniu nieprocesowym wprowadza odmienne w stosunku do procesu reguły, dotyczące roli sądu w zakresie zapewnienia udziału w sprawie wszystkich zainteresowanych osób. W postępowaniu nieprocesowym bowiem, odmiennie niż to ma miejsce w procesie, sąd ma obowiązek czuwania z urzędu, by wszyscy zainteresowani w sprawie wzięli udział w danym postępowaniu. Wynika to wprost z powołanego art. 510 § 2 k.p.c. W wypadku gdy okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem postępowania, sąd wzywa go do wzięcia udziału w sprawie. Sąd ma zatem obowiązek wezwania osoby do udziału w sprawie, jeżeli w toku postępowania zostaną ujawnione okoliczności wskazujące na to, że osoba ta jest zainteresowana w sprawie, a nie jest uczestnikiem postępowania (zob. postanowienie SN z 14 grudnia 1971 r., III CRN 377/71). Z chwilą doręczenia zainteresowanemu tego wezwania staje się on uczestnikiem postępowania, nawet jeżeli faktycznie nie bierze udziału w tym postępowaniu. Jak przyjęto w orzecznictwie, w razie niewskazania osoby zainteresowanej sąd nie oddala

wniosku, lecz powinien wezwać tę osobę do udziału w sprawie (por. postanowienie SN z 19 lipca 1983 r., III CRN 154/83).

Konsekwencją obowiązku czuwania przez sąd z urzędu, by wszyscy zainteresowani w sprawie wzięli udział w danym postępowaniu jest obowiązek z art. 510 § 2 zd. 3 k.p.c., wyznaczenia kuratora zainteresowanemu, którego miejsce pobytu jest nieznane. Sąd Najwyższy już wcześniej wyjaśnił, że w procesie zasadą jest ustanawianie kuratora na wniosek (art. 143 i 144 § 1 k.p.c.). Natomiast w postępowaniu nieprocesowym, stosownie do przepisu art. 510 § 2 k.p.c., w razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu nie jest znane, jego wyznaczenie następuje z urzędu. Nałożenie obowiązku działania z urzędu powoduje, że przewodniczący przed ustanowieniem kuratora powinien przeprowadzić stosowne dochodzenie w celu ustalenia miejsca pobytu osoby zainteresowanej (zob. postanowienie SN z 24 września 1998 r., II CKU 61/98).

W świetle powyższego niedopuszczalna była aprobata przez Sąd Okręgowy oddalenia przez Sąd Rejonowy wniosku o ustanowienie kuratora i umorzenia postępowania. Nie ma przy tym racji Sąd Okręgowy wskazując, że działanie sądu z urzędu ogranicza się wyłącznie do ustalenia kręgu spadkobierców oraz sposobu dziedziczenia. Dotyczy to też zapewnienia udziału w postępowaniu wszystkich osób zainteresowanych w sprawie. Status taki niewątpliwie ma K. K. jako syn osoby, po której wniesiono o stwierdzenie nabycia spadku.

Wobec zasadności skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Lublinie do ponownego rozpoznania.

[SOP]

[ms]

